

Sosem mulasztom el, hogy Cs. Simon Istvánnak a *Magyar Szó* vagy más, délvidéki magyar újság, folyóirat hasábjain megjelent írását elolvassam. Pedig nem mondhatnám, hogy könnyebb lesz tőlük a szívem. De talán én is úgy vagyok, mint annak idején a nagy magyar költő, Arany János, aki egy évvel a szabadságharc leverése után *Ósszel* című versében így dalolt:

*Felhőid és zúgó szeled,
A zizegő haraszt, mohar,
Magános tölgy a domb felett,
Bolyongó tűz, hullámmoraj –
Ez, amit lelke most kíván!
Enyésző nép, ki méla kedvvel
Multján borong... Jer, Osszián,
Ködös, homályos énekeddel.*

Ez az ossziáni borongás érezhető Cs. Simon István írásain is, amint hogy tagadhatatlan a párhuzam a magyarság helyzete között a XIX. század derekán és most, a XXI. század küszöbén is.

E kötet írásaiból szinte tudományos pontossággal felállítható a Délvidék/Vajdaság jelenlegi népességcseréjének kor- és kórképe. Különösen a Bánság vajdasági részének az elnéptelenedése elszomorító, mert az ottani pusztulás nemcsak az őslakosság egyre fokozódó ütemű elköltözésének, hanem a lakóhelyek – falvak, tanyacsoportok és egyes épületek – lepusztulásának, majd eltűnésének a folyamatában demonstrálódik, még hozzá igen drasztikus gyorsasággal. Szemmel látható, hogy a defenzív magatartású, folytonos visszavonulásban lévő bánsági magyarság életterének betöltésére jelenleg még mások sem rendelkeznek kellő erővel, vitalitással.

Cs. Simon István írásaiban ez a leépülés, pusztulás többszintűen tükröződik: magának a tájnak az elvadulásában, sivárrá válásában, ideértve a romhalmazzá vált emberi lakóhelyek, középületek, gazdasági létesítmények és infrastruktúra (tanyák, falusi házak, iskolák, hajdani vendéglők, majorsági üzemek, vasút, csengettyűs kút stb.) lepusztulásának elszomorító látványát; másrészt az emberi életek, sorsok távollattalanná válásának, elsivárosodásának az ábrázolásában. Ha a kötetet a magyar Délvidék és a délvidéki magyarság felmorzsolódásának a krónikájaként olvassuk végig, úgy annak szereplői, „hősei” zömmel az életből már eltávozott vagy kifelé ballagó öregek. S hogy ebbe a vigasztalan képbe is mennyi poézist tud belevinni a költői vénával is megáldott publicista,

azt hadd illusztráljam csupán egyetlen mondatnyi idézettel a *Félredobva* című írásból: „A székek szabályosan körülfogják a mintás terítővel letakart asztalt, ahol azonban hónapokig csak a magány üldögél.” Hát nincs igaza Illyés Gyulának, amikor *Bartók* című költeményében így ír: „Ki szépen mondja / a rettenetet, azzal föl is oldja. / Ím, a nagy lélek válasza a tette / s a művésze, hogy megérte / poklot szenvednie.” Alig néhány, valamivel még talán megpróbálkozó középkorú vagy fiatal jelenik meg ezekben az írásokban, de ők is inkább már távoli vidékekre vetik tekintetüket, s csupán a honvágy kínjaitól való félelem szab gátat „fészekbontó vágyaiknak”.

Persze, a sötét ábrázolásmód nem az író „egyoldalú sötéten látása”, inkább a valóságot tükröző helyzetfelmérése. Bár hogy ez nem volt mindig így, arra is utal a távoli múltat bemutató néhány írás, amely a Bánság északnyugati csücskében Csóka központtal hajdan virágzó néhány település „gazdasági csodáját” eleveníti fel. S megrajzolja néhány hajdani „földesúr” vagy „tőkés vállalkozó” hiteles portréját, akiket később mintegy fél évszázadon át „kegyetlen kizsákmányolóként” illett emlegetni, holott a mai kilátástalan helyzethez képest ők, ha nem is a bőség Kánaánját, de legalább a biztos kenyérkereset lehetőségét teremteték meg még a legutolsó béres számára is. Derűsebb hangvételű a kötet utolsó írása is, amely – mintegy már kitekintésként – távolabbi tájakra, nevezetesen a Székelyföldre kalauzolja el az olvasót egyúttal bemutatva, hogy a bácskai-bánsági agonizálásnak azért még kisebbségben is van más alternatívája. Az írói üzenet tehát világos: van még remény, van még lehetőség. Ebből az általános összeomlásból is lehet még kiút, sarjadhat megmentő kibontakozás.

Addig azonban, ha fogcsikorgatva is, de ki kell tartanunk! S ebben segítségünkre lehet Cs. Simon Istvánnak ez a könyve, mely korántsem holmi keserves jeremiádok gyűjteménye, hanem éppen a szükséges erőösszpontosítást és az elszántságot növelő végső fogcsikorgatás, mely talán segít leroppantani a nemzet élő testéről a bénító, görcsbe kötő évszázados gúzst.

Szloboda János